

literatúra a myslenie o nej. Mohlo by sa namietat', že slavistika sa stáva dnes už viac historickou než súčasnou vedou. Práve v tomto spontánnom zacielení na minulosť spočíva spomínaný problém. Literárna slavistika teda žije minulosťou; medzislovanské literárne vzťahy síce existujú aj dnes, ale ich jestvovanie stráca na životnosti, a to pre celkom objektívne príčiny uvoľňovania foriem spolužitia niekdajších slovanských kultúr a tým aj literatúr." (s. 91). Určitou možnosťou oponentúry lze spatřovať v tom, že slavistika jako věda o slovanských národech a jejich duchovných produktech, v tomto užším vymezení jako věda o jazycích a literaturách slovanských národů (slovanská filologie) byla jak v lingvistice, tak v literární vědě iniciátorkou zásadních metodologických posunů. Koneckonců sám literární materiál této Ďurišinovy knihy mimo veškerou pochybnost dokazuje jednoznačnou orientaci na slovanské literatury. V tom nám stará dobrá slavistika bude určitě i v budoucnu užitečná: vždyť většina metodologicky produktivních literárních vědců má ještě i dnes slavistické vzdělání. To, že je slavistika vědou obrácenou do minulosti, může být pravda, ale záleží pouze na dalším vývoji a jeho subjektivním posouzení: zda se mezislovanské styky stanou funkčnějšími, aniž by omezovaly zkoumání jednotlivých národních literatur ve vztahu k evropskému a světovému literárnímu kontextu. Tento vývoj jistě souvisí s programem tradičních slavistických sjezdů, ačkoliv bych přímo nespojoval slavistiku jako takovou s událostmi, jejichž

zálež je do značné míry interpersonální, společenská.

Dionýzu Ďurišinovi a jeho týmu se někdy vytýká, že abstrahuje od minuciózního zkoumání tradiční poetiky, od fungování literárního díla a jeho složek. Zatímco sociologické a psychologické metody zdůrazňují to, čemu R. Wellek a A. Warren říkají "extrinsic approach", a technologické metody se orientují na "intrinsic approach", protrhl Ďurišin bludný kruh tím, že vstoupil na jinou rovinu literární, resp. meziliterární komunikace, kam se tyto jevy subsumují, aniž by přestávaly autonomně fungovat. Vymanil se z mechanické komparatistiky pozitivistické, geneticko-kontaktologické a typologické, uvedl do literární vědy nové souřadnice rýsuje se na pomezí věd a stanul tak na samé hranici literární vědy. V tom spočívá jeho přínos a právě o to se opírá také naše očekávání práce, do níž jistě vystoupí i další Ďurišinovi spolupracovníci. Ďurišin ve své nejnovější knize ukazuje, že studium individuálního textu nepostačuje, že artefakt je nutné vidět jako průsečík a produkt meziliterárních sil a dostředivých kulturních souvislostí. Ďurišin, jeho tým a jeho příznivci mají ovšem řadu odpůrců jako každý, kdo přináší něco nového a jde s kůží na trh. Dokonce se mi zdá, že se jeho koncepce v českých zemích do jisté míry ignorují. Kritická diskuse, které je autor vždy přístupný, by však nemohla škodit. Doufejme, že k ní - ovšem *bez hněvu a zaujatosti* - přeče jen někdy dojde.

Ivo Pospíšil

Budapešťský sborník o I. S. Turgeněvovi

V srpnu 1993 se u příležitosti 175. výročí narození ruského spisovatele Ivana Sergejeviče Turgeněva sešla v Budapešti mezinárodní konference, během které literární vědci zabývajíc se studiem spisovatelova života,

díla i stopami, které Turgeněv zanechal ve svých následovcích, po tři dny prezentovali výsledky své práce. V roce 1994 pak byl vydán sborník referátů, které na konferenci zazněly (I. S. Turgenev. Žizn', tvorčestvo,

tradicii. Doklady mezdunarodnoj konferencii, posveščennoj 175-letiju so dnja roždenija I. S. Turgeneva, 26 - 28 avgusta 1993 g., Budapešt. Budapešt 1994, 250 s.).

Vzhledem k tomu, že téma konference nebylo nijak bliže specifikováno, je přirozené, že jak konference sama, tak sborník odrážejí značně široké spektrum témat, k nimž turgeněvské výročí přimělo badatele se vyslovit. 31 příspěvků je příliš mnoho na to, aby bylo možno zmínit se o každém z nich, byť jen letmo. Zdá se proto být vhodnější, všimnout si základních okruhů, k nimž referáty směřovaly.

Jednalo se jak o otázky poetiky Turgeněvových děl (např. příspěvky E. Wedela *K poetike zaglavij v tvorčestve I. S. Turgeneva*, I. I. Veličkinové *Prostranstvo i vremja v chudožestvennom mire I. S. Turgeneva*, K. Szöke *Struktura stichovorenij v proze I. S. Turgeneva*, A. Conevoj *Povestvovanie ot pervogo lica u I. S. Turgeneva*), filozofických a historických základů spisovatelovy tvorby (m. j. L. A. Balykova *I. S. Turgenev i Velikaja francuzskaja revolucija*, M. A. Tur'jan *"Gamlet i Don-Kichot" v svete filozofii skepticizma*, V. Ščukina *Kosmos Turgeneva*), zčásti pak práci s konkrétními texty (A. Kahn *Semantika parodii i gibridizacii žanrov v "Zapiskach ochotnika"*, Ju. V. Mann *"Istinno lišnij čelovek" - K tipologii central'nogo personaža povesti I. S. Turgeneva "Dnevnik lišnego čeloveka"*, D. Kšicová *Stil' modern v "Pesni toržestvujuščej ljubvi" I. S. Turgeneva* atd.), některé příspěvky jsou věnovány širokým spisovatelovým kontaktům (A. Višnevskij *Neizvestnaja perepiska I. S. Turgeneva s O. D. Nelidovoj*, A. Zviguilsky *Taine et Tourguéniev*) i otázce "dědiciví" (např. P. I. Barta *Turgenev's "Recipe" for Fiction on "Superfluous Man"*, M. Ledkovskaja *I. S. Turgenev i Boris Zajcev*, Z. Zólhelyi-Deák *Tainstvennoje u I. S. Turgeneva* i V. Ja. Brjusova, I. Nagy *Geršenzon čitaet Turgeneva*).

Co je, mohli bychom se ptát, jakýmsi společným jmenovatelem většiny příspěvků? Zdá se, že by se mohlo jednat o jakési "deideologizované" pohlédnutí na Turgeněvovu tvorbu s cílem lépe pochopit skutečnou autorovu pozici v tehdejší literárním světě a pomocí řady různých spojení (historických, filozofických, žánrových atp.) se pokusit hlouběji proniknout do světa Turgeněvových děl i jejich hrdinů. Téměř všeobecný je srovnávací aspekt, který o sobě dává znát prakticky ve všech pracích - více či méně se vždy jedná o srovnávání v širším kontextu rusko-evropském, zmizela kdysi dosti zjevná tendence ruských badatelů uzavírat se do hranic ruské literatury. Snahou řady "turgeněvologů" se pak stává postižení jakýchsi základů toho, jak slavný autor vnímal svět, jeho pořádek a smysl (zajímavá je v tomto ohledu studie V. Ščukina *Kosmos Turgeneva*). Turgeněv pak již není jen jěvem sám o sobě, ale vypoukleji vyvstává jeho role jako určitého "zprostředkovatele" mezi západní a východní evropskou kulturní tradicí, jako autora, který byl navýsost aktuální ve své době a neuzavíral se před mnohými kontroverzními otázkami lidského myšlení, přičemž se nebál poukázat i na jevy vnitřně značně rozporné až protikladné (jako byl např. jeho názor na postavy Hamleta a na Dona Quijota a symboliku, která je s nimi podle jeho názoru spjata).

Každá studie o větší či menší kousek podkryvá nové aspekty studia Turgeněvova díla. Dosavadní práce monografického rázu jsou tak vhodně doplněny, přičemž onen antropologizující aspekt, zaměření na člověka - at' již na člověka jako literárního hrdinu v Turgeněvových dílech, na jeho vztah ke světu kolem něho, anebo na člověka Turgeněva - koreluje s tím, kam směřoval sám spisovatel - napřič ideologicky rozdělenou společností, za svým názorem na věci, k nimž nedokázal nezaujmut stanovisko.

Josef Dohnal